

УДК 75.04/.052:77.01

Сергій ДУМАСЕНКО,

кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри культурології
Херсонського державного університету

Ірина ТАТАРОВА,

студентка кафедри образотворчого
мистецтва і дизайну
Херсонського державного університету

МУРАЛ-АРТ У КОНТЕКСТІ МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ТЕОРІЇ

Думасенко С., Татарова І. Мурал-арт у контексті мистецтвознавчої теорії.

Стаття присвячена розгляду мурал-арту як художнього феномену. Виділено основні риси даного явища, що дало можливість розглядати мурал як окремий напрям стріт-арту, не ототожнюючи його з графіті, що останнім часом спостерігається в теорії мистецтва. На прикладах настінних розписів українських міст запропоновано власну видову та жанрову класифікацію муралів, окреслено їх функції.

Ключові слова: стріт-арт, мурал, мурал-арт, митець.

Dumachenko S., Tatarova I. Mural-art in the context of art theory.

The article is devoted to the mural-art as an artistic phenomenon. The basic features of this phenomenon are outlined, which allowed to consider mural as a separate style of street-art, not identifying it with graffiti that has recently been in the theory of art. In the examples of wall paintings of Ukrainian cities offered own modification and genre classification of murals, defined their functions.

Key words: street-art, mural, mural-art, artist.

Думасенко С., Татарова И. Мурал-арт в контексте искусствоведческой теории.

Статья посвящена рассмотрению мурал-арта как художественного феномена. Выделены основные черты данного явления, что позволило рассматривать мурал как отдельное направление стрит-арта, не отождествляя его с граффити, что в последнее время наблюдается в теории искусства. На примерах настенных росписей украинских городов предложено собственную видовую и жанровую классификацию муралов, определены их функции.

Ключевые слова: стрит-арт, мурал, мурал-арт, художник.

Постановка проблеми. Сучасне мистецтво є тривалим експериментом, в якому естетизація навколишнього середовища, пошуки нової художньої мови, процеси глобалізації спричинили виникнення нових мистецьких напрямів, форм та практик. Вуличне мистецтво вважається одним з феноменів художньої культури кінця ХХ – початку ХХІ століття. Сьогодні будівлі великих міст неможливо уявити без настінних розписів – графіті та муралів, що є невід'ємним елементом сучасної стріт-арт культури. Мурал-арт можна назвати найбільш прогресуючим напрямом вуличного мистецтва сучасної України. Тематичний та жанровий спектр муралів є

досить різноманітним. Муралісти висвітлюють соціальні, політичні проблеми нашого часу, розповідають про видатних діячів історії, науки, культури України, синтезуючи сучасне та традиційне мистецтво.

Дана стаття є першою спробою у вітчизняному мистецтвознавстві розглянути мурал-арт як художній феномен.

Виклад основного матеріалу. Поняття «мурал» походить від іспанського слова «mural», що в перекладі означає «стіна». Муралізм виникає в іспаномовній Мексиці і його сутність полягала в оформленні громадських споруд циклами фресок з історії країни, життя народу, його боротьби.

Відродження, м. Київ

У сучасному мистецтвознавстві мурал-арт – це напрям стріт-арту, легальний художній розпис зовнішніх стін будинків у міському просторі з метою його естетизації. Отже, під муралізмом ми розуміємо процес створення муралів, а під мурал-артом – художній напрям стріт-арту. Поряд зі словом мурал вживатимуться терміни «настінний живопис», «настінний розпис».

Мешканці сучасних міст вже давно знайомі з вуличним розфарбовуванням стін – графіті. Проте цей напрям стріт-арту багато в чому відрізняється від муралізму, зокрема масштабами зображення. Різниця між муралом і графіті полягає у тому, що графіті-художники (райтери) роблять акцент на зображенні слів, фраз, букв. Муралісти ж прагнуть у своїх роботах художнім чином висловити щось символічне; нерідко в настінних зображеннях міститься якийсь прихований сенс, метафізика, персонажі, образи, а часто і чіткі послання або просто настрої. Відображаючи на стіні навколишній світ, художник виражає своє ставлення до нього, порушує соціальні проблеми свого часу. Муралам, як і монументальному живопису, властиве філософсько-епічне розуміння дійсності, суспільно-значимий зміст, масштабність задуму, образність, звернення до великої аудиторії тощо. Він тісно пов'язаний з архітектурою, підпорядковується архітектурній споруді, створюючи синтез – органічну єдність різних видів мистецтва у межах єдиного художнього твору [1].

Професійні художники переносять на стіни будинків складні зображення, які

можуть зчитуватися як з близьких, так і з далеких відстаней. Саме міська влада видає дозвіл на легальне розмалювання будинку. Тож на відміну від графіті, мурал носить офіційний характер [2].

Для створення муралу використовують певні інструменти та матеріали. Для нанесення зображення використовується пензель або балон з аерозольною фарбою. Аерозолі відзначаються яскравим кольором часто навіть після одного шару, високою швидкістю нанесення. Також використовують змінні насадки на аерозольний балончик. Така насадка називається «кеп» (від англ. cap – ковпак, капелюх). Він дозволяє для одного і того ж балона змінювати подачу фарби, форму струменя, його діаметр. Для масштабних заливок кольором зазвичай використовують валик. Він дозволяє швидко покрити більшу поверхню ґрунтовкою, або емульсійною фарбою, яка вже виконує роль фону малюнка. Пензлі використовуються для дрібних деталей зображення. Для роботи над муралом часто використовують акрилову фарбу. Акрилові фарби водостійкі і досить швидко сохнуть, мають яскравий колір. Після висихання фарба набуває форми пружного стійкого покриття [3].

Незважаючи на те, що Київ став столицею мурал-арту, стіни обласних та районних центрів прикрашає чимало самобутніх та оригінальних настінних розписів. Аналізуючи творчість вітчизняних муралістів, можна відзначити присутність самодостатніх мистецьких цінностей, багатой художньої образності, яка досягається розмаїтими джерелами натхнення, у першу чергу, національної культури.

Серед провідних українських майстрів мурал-арту слід назвати: творчі групи «Інтересні казки», «Kailas-V», «Kickit Art Studio», «Uptown Team»; Олександра Корбана, Олександра Грабенюка, Олексій Кислова. Окрім вітчизняних муралістів, творцями настінних розписів у містах нашої держави стають також і зарубіжні митці, яких надихнула українська культура. Популяризації мурал-арту в Україні сприяють мистецькі проекти та фестивалі, серед яких чільне місце посідає міжнародний фестиваль стріт-арту «Muralissimo».

Червоний і жовтий, м. Київ

Пропонуємо таку видову класифікацію муралів. Їх можна поділити на графічні, живописні, декоративні. Основними виражальними засобами графічних муралів є лінії, точки, плями, силуети, використання контрастів білого і чорного. Твори можуть мати як монохромну, так і поліхромну гаму. До графічних належать вінницький розпис «Сни, в яких хочеться жити» та мурал, присвячений журналістам (Київ, вулиця Гончара).

Живописні мурали, на відміну від графічних, мають колір як головний зображально-виражальний засіб. Такі мурали передають світлотінь, кольорове багатство, об'ємність предмета, якісну матеріальну різноманітність, простір, глибину та кольорово-повітряне середовище. Живописними можна назвати такі мурали, як вінницький «Зернина Всесвіту», «Життя без науки - смерть» (Київ, вулиця Іллінська).

Декоративний мурал містить елементи декоративного розпису, національні орнаменти, йому притаманна яскрава кольорова гама, з великою кількістю локальних кольорів. До даного виду належать «Казковий мурал» (Київ, вулиця Туполева), «Кохання» (Київ, вулиця Липківського). На створення цих муралів митців надихнули незвичайні картини української художниці Марії Приймаченко.

Мурали можна класифікувати за розміром. Міні-мурали - від 1 до 7 метрів у висоту, виконані на 2-поверхових будівлях. До міні-муралу належать сюжетні зображення, виконані у нішах архітектурних споруд. Як приклад, можна навести харківські

мурали, присвячені Клавдії Шульженко та Леоніду Бикову.

Наступний різновид - міddl-мурали (середнього розміру) - від 8 до 19 метрів. До таких муралів можна віднести «Слонармантика» (Київ, вулиця Туполева) та «Дівчинку з пташкою» (Київ, вулиця Синьоозерна), більшість робіт арт-дуету «Interesni Kazki».

Максі-мурали (мурали великих розмірів) - від 20 метрів у висоту. До цієї категорії належать мурал «Дівчина з вишиванкою» (Київ, бульвар Лесі Українки); як стверджують автори проекту, малюнок висотою 53 метри - найвищий у Європі. Претендує на потрапляння до Книги рекордів Гіннеса завдяки своїм розмірам і арт-об'єкт «Стриж» (Київ, вулиця Булаховського). Також яскравим прикладом максі-муралу є «Чудернацькі ластівки» (Київ, проспект Перемоги) португальського художника Pantonio.

Доволі різноманітною є і жанрова палітра настінних розписів. Найпоширенішими жанрами мурал-арту є аніمالістичний, побутовий, історичний, портретний, пейзажний, релігійний.

Аніمالістичний (походить від лат. *animal* - тварина) - жанр образотворчого мистецтва, в якому основним предметом зображення є тварини. Вінницький мурал «Добробут» з лелеками, львівська «Сова» є прикладами аніمالістичного жанру.

Побутовий жанр - жанр образотворчого мистецтва, в якому зображуються буденні сцени з повсякденного життя людини. До цього жанру можна віднести мурали Олександра Корбана «Хлопчик з паперовими літаками» (Київ, вулиця Антоновича) та «Маленьку модницю» (Київ, вулиця Туполева).

Пейзаж - жанр образотворчого мистецтва, в якому основним предметом зображення є природа. Приклад - на вулиці Володимирській у Києві «Пейзаж з веселкою». На ньому зображено традиційний український краєвид - жовте поле та блакитне чисте небо після дощу, яке прикрашає кольорова веселка.

Історичний жанр - жанр образотворчого мистецтва, присвячений історичним подіям і діячам, а також соціально

значущим явищем в історії суспільства. Прикладом є маріупольський мурал «Дух часу», на якому зображені воїни-захисники України, що представляють різні історичні епохи - від Київської Русі до сьогодення.

Портрет - це художнє зображення людини з передачею її внутрішнього світу. До цього жанру належать харківські мурали, присвячені Юрію Гагаріну, Клавдії Шульженко, Леоніду Бикову, Тарасові Шевченку, київський мурал «Леся Українка» тощо.

Релігійний - жанр образотворчого мистецтва, присвячений сакральній тематиці. Прикладом цього жанру є київський мурал-ікона, що прикрасив стіну навпроти церкви Святого Пантелеймона, - зображення Діви Марії з немовлям.

Окрім естетизації середовища проживання людей, мурали виконують низку соціокультурних функцій, зокрема: естетичну, соціальну, просвітницьку, пізнавально-евристичну, меморіальну, сугестивну, комунікативну тощо.

Естетична функція полягає в тому, що мурали покликані прикрасити міський простір. Прикладами є столичні мурали «Дівчина з вишиванкою», що на бульварі Лесі Українки, та «Кохання» на вулиці Липківського. Обидва розписи викликають у реципієнта низку естетичних переживань, спричинених як зовнішньою красою творів, майстерно виконаною роботою, так і змістовим наповненням, концептуальним рішенням. Ще одним прикладом є львівський мурал «Кросворд», що на вулиці Академіка Сахарова. У кросворді зашифровані імена видатних діячів архітектури та живопису. Розгадки раніше можна було побачити лише після заходу сонця, бо їх вписували спеціальною фарбою, що світиться у темряві, проте сьогодні слова видно цілодобово [4]. Таким чином, внаслідок естетизації соціокультурного простору сучасних міст відбувається індивідуалізація їх «спальних районів».

Соціальна функція виявляється у тому, що муралісти акцентують увагу мешканців міст на різноманітних проблемах сучасного суспільства, актуалізують питання як світового глобального, так і загальнодержавного, місцевого характеру.

Зокрема, робота «Зміна клімату» (Київ, вулиця Гусовського) вкотре наголошує на темі глобального потепління, а мурал «Червоний і жовтий» (Київ, вулиця Турівська) підіймає проблему дитячого аутизму та інакшості, що здебільшого ігнорується в нашій державі. Також студентами Херсонського державного університету, за підтримки посольства Великобританії, здійснюється проект «Полікультурна Херсонщина». У рамках проекту художники Херсонської обласної спілки майстрів народної творчості «Дніпровська палітра» на площі Перемоги прикрасили бетонні паркани розписами на тему: «Багатонаціональна Херсонщина!». Задум проекту - показати, що Херсонщина об'єднує безліч національних громад і є містом, де представники різних народів живуть як одна ціла сім'я.

Мурал несе у собі певне знання про життя і тим самим відіграє роль важливого засобу просвітництва й освічення людей. Метою просвітницької, пізнавально-евристичної функції є поширення та збагачення знань про духовну спадщину народу, популяризація видатних світових та вітчизняних діячів історії і культури, науки і техніки. Зображаючи видатних постатей, муралісти прагнуть розповісти людям про їх роль у світовій та національній історії, значимість у формуванні культурного життя країни. Так, у Києві на вулиці Січових Стрільців можна побачити мурал, присвячений Михайлу Грушевському - історіку, вченому і першому президенту України, а на вулиці Старовокзальній стіну чотириповерхового будинку прикрашає портрет Павла Скоропадського, за часів гетьманства якого відбувалося формування інституційної структури української культури.

У контексті пізнавально-евристичної функції виділяється «Стіна видатних одеських персонажів» (Одеса, вулиця Єврейська). Загальна площа роботи - 333 квадратних метри, висота - 18 метрів. Отримано сертифікат української Книги рекордів, що це найбільша фреска нашої держави. 24 героя одеських історій, вигадані та реальні, розташувалися на чотирьох «поверхах» намальованого будинку [5]. Насолоджуючись естетичними якостями

муралу, мешканці та гості Одеси також дізнаються про славетну історію міста, вкотре згадуючи або знайомлячись з його героями.

Меморіальна функція передбачає увіковічення пам'яті видатних особистостей, які залишили помітний слід у національній боротьбі за незалежність і соборність держави. Зокрема, прикладом є київський мурал на вулиці Михайлівській – портрет Сергія Нігояна, який загинув 22 січня під час подій на Грушевського від пострілу снайпера.

Казковий мурал, м. Київ

Сугестивна функція пов'язана з певною гіпнотичною дією на підсвідомість та психіку людину. У контексті мурал-арту дана функція корелює з київськими роботами «Відродження» (Андріївський спуск), «Український Святий Георгій» (вулиця Велика Житомирська). Всі зазначені арт-об'єкти концептуально пов'язані з подіями останніх років на Сході країни, проте їх автори висловлюють оптимістичний погляд щодо майбутнього держави. На першому муралі зображено українську дівчину, яка

символізує незламність духу і відродження України. Друга робота має на меті підтримати моральний дух українців і вселити надію щодо якнайшвидшої перемоги. В образі Святого Юрія (Георгія) постають українські воїни, які долають ворога-змія.

Таким чином, мурал відіграє важливу роль у сучасному соціокультурному просторі України, художньо збагачуючи його, підіймаючи актуальні соціальні проблеми та звеличуючи видатних діячів історії нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Живопис [Електронний ресурс] // http://arte-materialy.blogspot.com/2010/06/blog-post_6758.html. – Назва з екрана.
2. Ляшевская К. Столичные улицы пленил мурал-арт / К. Ляшевская [Электронный ресурс] // <http://capital.jkg-portal.com.ua/ru/publication/one/stolichn-vulic-zapoloniv-mural-art-39681>. – Назва з екрана.
3. Матеріали та інструменти стріт-арту [Електронний ресурс] // <http://ustyles.ru/encyclopaedia/materialy-dlja-graffiti-vybor-i-ispolzovanie>. – Назва з екрана.
4. Муралі Львова: казкова веселка, портрет Шевченка та величезний кросворд [Електронний ресурс] // http://viv.vgorode.ua/news/transport_y_ynfrastruktura/277596-muraly-lvova-kazkova-veselka-portret-shevchenka-ta-velycheznyi-krossvord. – Назва з екрана.
5. Вдовенко Н. Самую большую картину-фреску в Украине нарисовали в одесском дворике / Николай Вдовенко [Электронный ресурс] // <http://culturemeter.od.ua/camuju-bolshuju-kartinu-fresku-v-ukraine-narisovali-v-odesskom-dvorike>. – Назва з екрана.

Надійшла до редакції 26.10.2015.